

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Тилчо Колев Иванов;

Научна специалност: Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността).

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност “Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността)” в УНСС.

Автор на дисертационния труд: Гергана Цветелинова Цанкова.

Тема на дисертационния труд: “Усъвършенстване на противодействието на контрабандата с тютюневи изделия в Република България”

Научен ръководител: гл. ас. д-р Екатерина Величкова Богомилова

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 591/25.03.2021 на Зам. ректора по НИД на УНСС.

1. Информация за дисертанта.

Дисертантът е обучаван по докторантска програма „Икономика и управление“ към катедра „Национална и регионална сигурност“, факултет „Икономика на инфраструктурата“ на УНСС по *професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност* “Икономика и управление (Отбрана и сигурността)”, съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 771/20.03.2018. Обучението е осъществено в *редовна* форма през периода 2018-2021 г. и е завършено в планирания срок.

Гергана Цанкова е родена в 1992 г. и е завършила средно образование през 2010 г. в СОУ „Г. С. Раковски“, гр. Велико Търново. В периода 2012-2016 г. получава бакалавърска степен по „Икономика на отбраната и сигурността“. През 2016-2017 г. става магистър по същата специалност. През този период участва в семинари и с публикации в различни научни форуми. Получава сертификат за

Студент на годината на УНСС за 2016 г. като „Студент с научен принос“. През същата година стажува в Министерството на отбраната. От 2018 г. до настоящия момент е докторант по Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността) в Катедра „Национална и регионална сигурност“.

В периода 2012-2014 г. работи като „Брокер недвижими имоти“ и „Финансов консултант“ в София. От 2015 до 2017 г. е Мениджър на екип по недвижими имоти и Ръководител на звено „Корпоративни клиенти на VIP Security, София. От 2017 г. до сега е Брокер недвижими имоти в Luximmo Finest Estates.

Преминала е курс през 2014 г. и е футболен съдия към Българския футболен съюз. Владее английски език на средно ниво.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд.

Представеният за защита дисертационен труд е с обем 175 стр. и съдържа списък на използваните съкращения, таблици, графики, фигури, увод, три глави, заключение, списък на научните и научно-приложни приноси и използвана литература.

Разглежда актуална и недостатъчно изследвана тема за противодействие на контрабандата на тютюневи изделия (ПКТИ) в страната. Актуалността и значимостта на изследването се потвърждават от негативните икономически и социални въздействия на контрабандата. Основен изследователски проблем са допусканияте пропуски и дефицити при нейното противодействие, поради отсъствие на целесъобразен инструментариум за това.

Обект на изследване е контрабандата на тютюневи изделия (КТИ). Предмет на изследване е „...усъвършенстване на противодействието на контрабандата..., основано на социално-икономическите, правни и организационно-управленски аспекти на противодействието...“. Този предмет на изследване е ясно дефиниран и ограничен от докторанта, въпреки, че изследването разширява кръга от аспекти на влияние.

Основна теза на изследването, е че „...съществуващата политика на ПКТИ може да бъде усъвършенствана, което ще доведе до ефекти в различни направления, свързани с организацията, координацията и комуникацията между отделните институции, ...както и правната, социално-културната и здравната сфера.

Работата си поставя за цел „...да предложи модел за ПКТИ, насочен към по-ефективно взаимодействие на участниците в процеса за ограничаване на това негативно явление“. Тази цел се преследва с решаването на четири задачи: идентифициране на несъвършенства в противодействието; анализиране на съществуващите проблеми; проучване на добри международни практики и предлагане на модел за усъвършенстване на политиката за противодействие. Тези формулировки за цел и задачи на работата са ясни и засягат основни проблемни аспекти на политиката и практиката на противодействието на контрабандата.

Дисертантът посочва като методологични и методически средства анализ на публични политики, вкл. процесен, сравнителен и анализ на въздействието на ПКТИ. Поставя приемливи ограничения и потребители на резултатите от изследването. Основните източници на информация са 37 нормативни акта, 12 литературни източници на български, 28 на английски език и 22 уеб сайта и 5 проектни доклада.

Изброените изследователски компоненти и елементи са ясно формулирани, съгласувани и балансирани в структурно и съдържателно отношение.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати.

Основните резултати от работата са многостранни и обобщено се свеждат до: идентификация на съществуващите несъвършенства на ПКТИ в правен, социално-икономически и организационно управленски аспект; проблемен анализ на противодействието и обучението на служителите; предлагане на добри практики и на модел за усъвършенстване на ПКТИ в страната.

Авторът подхожда към съществуващите несъвършенства, като въвежда изводи от историческо развитие на контрабандата и дефиниции на свързаните понятия, ефекти, и участници. Предлага процесна структура на КТИ и паралелен преглед на прилагането на митническа система в света. Дефинира съдържанието на термина „контрабанда“, нейните видове, причините за възникване и негативни последици. Прави оценка на развитието на КТИ в страната, основно в преходния период към пазарна икономика. Показва основните модели за разпространение на тютюневи изделия (ТИ) и връзката с организираната престъпност. Разглежда ефектите в контекста на сивата икономика, връзката с политическо финансиране и законността. Не пренебрегва социално-културните негативни ефекти и корупцията. Подчертава връзката с митническия контрол като предлага реални казуси на разкрита контрабанда и ролята на контрабандните канали. От влияещите фактори подчертава интензивността и масовостта на потреблението и последиците от него. Представя концептуалната, законова национална и международна база за противодействие, участниците, институциите и правилата за противодействие.

Резултатите от анализа на несъвършенствата и противоречия при ПКТИ засягат правните аспекти, организацията и комуникацията, икономически и социално-културни аспекти на противодействието, приложимите методи и модели, идентифицираните проблеми и методика за противодействие. Правните аспекти са свързани с провежданите политики и квалификации на наказанията. Съществуващите несъвършенства на политиката за противодействие са разгледани като функция на системен модел на противодействие, в който има ключово място неговата организация, координация и комуникация. В този контекст авторът прави редица принципни предложения за ролята на основните участници и идентифицира установени несъвършенства. Подчертава отсъствие на общо институционално целеполагане и дефицит на комуникация, и споделена информация. При анализа на икономическите и социално-културни аспекти на противодействието, задълбочено детайлизира и систематизира ефектите.

Прилага методологията за политически анализ. Използва и елементи на анализ на въздействието, бизнес процесите и сравнение.

Проблемният анализ на ПКТИ разграничава правен, организационно-комуникационен, икономически и социално-културен аспект. Предлага обща характеристика на всеки от тях. Предложената методиката за анализ на политиката за противодействие включва четири стъпки с интерпретация на използваните методи за тяхното изпълнение. Определя целите на политиката, прилагането на институционален подход, нормативната уредба и организация на противодействието. Предлага изисквания за стратегическо насочване и основни задачи,

Резултатите от прегледа на добри практики и предложения за направления мерки за подобряване на ПКТИ в страната включват: изводи от анализ на международната практика; ефекти и мерки за ПКТИ; разработване на концептуален модел и предложения за усъвършенстване на противодействието. От международния анализ (на Франция, Австрия, Гърция, Италия, Румъния) авторът извежда набор от добри практики. Предложените мерки и очаквани ефекти са насочени към правните, социално-културни, организационно-структурни аспекти, международното сътрудничество и подготовката на кадри за противодействие.

Предложеният концептуален модел за противодействие включва пет функции; превенция; контрол; анализ на риска; защита; анализ и мерки за справяне с последствията. Съдържа авторската логика за системно противодействие.

По предложенията за усъвършенстване на ПКТИ авторът лансира подобрен модел за организационно-координационно и комуникационно усъвършенстване. Включва принципи на политиката за противодействие. Предлага разпределение на функции между съществуващите структури и изграждане на нов Център за координация и управление на противодействието, вкл. цели, задачи, компетенция и обхват на дейност. Препоръчва създаване на Единна

информационна система и база данни за противодействието. Изброява се препоръчвани инициативи за законодателни промени. Предлага курс за специализирана подготовка на служители от противодействащите органи. Направените изводи и препоръки насочват към решаване на значими дефицити и подобряване на ПКТИ.

Като цяло научният труд е посветен на изследването на актуален, комплексен, значим и поради това сложен обществено-икономически проблем. Засяга важни теоретически, методологични и приложни въпроси, свързани с оценяването и възможностите за усъвършенстване на ПКТИ. Демонстрира задълбоченост и добросъвестност на изследването. Има подчертан концептуален и приложен характер. Използва детайлизиран стил на изложение, като поставя решаването на проблема за ПКТИ в съвременна теоретична и методологична рамка. Постига задачите и целите на изследването.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Трудът предлага приемливи научни и приложни приноси, които съкратено включват научни приноси:

- Предложен е набор от понятия и термини за контрабандата, участниците и ефектите от нея.
- Идентифицирани са проблемите на ПКТИ.
- Установена е връзката и зависимостта между КТИ и нелегалната търговия с тях и са оценени загубите на страната в периода 2012-2020 г.
- Предложен е нов Концептуален модел за противодействие на контрабандата с тютюневи изделия и мерки за неговото внедряване.

Научно-приложни приноси са:

- Предложено е внедряване на добри практики за ПКТИ.
- Предложени са аналитично обосновани мерки с очаквани ефекти за подобряване на политиката за противодействие на контрабандата.
- Разработена и предложена за използване е програма за обучение на участниците в процеса на ПКТИ.

Тези приноси отразяват реални постижения на труда. От тези приноси най-високо набора от мерки за ПКТИ.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

По дисертационния труд са посочени четири публикации, една от които на английски език. Три от тях са публикувани в издания на УНСС и една на НБУ. Една от публикациите е на английски език. Отразяват възлови моменти от дисертацията, вкл. контрабанда и незаконна търговия; връзка със скритата икономика; проблемни анали на контрабандата и на нелегалната търговия с тютюневи изделия. Достатъчно пълно представят резултатите от изследването пред обществото.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява адекватно обхвата на изследването. Единствена бележка е за по-големия от приетия в практиката обем на изложението.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Едновременно с позитивните си страни дисертационният труд има недостатъци или пропуски, които се свеждат до:

- Приетият правен, социално-икономически и организационно-управленски обхват на изследването е разширен с институционално-административни, информационно-комуникационни и образователни аспекти, което още повече усложнява изследването.

- Мултидисциплинарния подход към проблема затруднява конкретизацията на тезата на изследването и дефинирането на ефектите от предлаганите подобрения на политиката за противодействие върху КТИ.

- Повишен обем на автореферата на труда и някои редакционни бележки.

Направените забележки не намаляват високата оценка за докторския труд. Те имат смисъл основно като препоръки към бъдещата творческа работа на кандидата.

8. Заключение

Представеният за защита докторски труд има характер на завършено и задълбочено научно изследване. С него авторът демонстрира способност да решава сложни теоретически, методически и практически проблеми на икономиката на отбраната и сигурността. Получените резултати от дисертационния труд отговарят на изискванията на Закона и Правилника за развитие на академичния състав в Република България, както и на специфичните изисквания на УНСС за докторски трудове.

Предлагам на Уважаемото научно жури на УНСС да присъди образователната и научна степен „доктор” по научна специалност “Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността)” на Гергана Цветелинова Цанкова.

София, 23 април 2021 г.

Рецензент:

/ Проф. д-р Т. Иванов/